

mélyén rejtőző / mihaszna szálkákra / cserélném / te jöttment / názáretü” (*Nikodémusi szakrális apróbir-detés*).

A szenvedő test látványa (tudatosan használva a látvány szót) nyilvánvalóan implikálja a szenvedő Krisztus képét, ez az analógia azonban Csepregi költészetében láthatóan mélyebben motivált. A beteg anyát figyelő Én elsősorban mintha Istennel állna vitában, mintha a betegség stációi egyszersmind az Én isteni igazságosságba vetett hitének újabb és újabb próbakövei lennének. Ebben a tekintetben a kötet záró verse is kettős megoldást kínál: „a fény farag / megalkotja / tűzben még mosdatlan / tekintetünket [...] Az ember is alkot / tenyerébe szikladarab / gépekből olvasztva / a rendszert / a létet / gyermekket formálva / önmagává / feledve alkotóját” (*A fény farag*). Az isteni és az emberi alkotás különbsége nyilvánvaló, bár mindkét folyamat végső célja az ember: az Isten „farag” (a faragás meghagyja a faragott tárgyat önidentikusnak) az ember azonban „olvaszt”, a „gépekből olvasztott lét” képe pedig sokkal inkább valamiféle működés-képtelenséget sugall, ami Csepregi szövegében a valódi alkotóról való megfélekedéssel hozható összefüggésbe. Miközben az Én felismeri, hogy a gyászban kizárólag az Istenre való újraemlékezés (anamnézis?) segíthet, nem lehetünk bizto-

sak afelől, hogy képes ezt az utat választani.

A kötet külső megjelenése is ezt a kettősséget tükrözi. A kilencvenes évek cyberpunk ponyváit megidéző (poszt)indusztriális betűtípus éles ellentétben áll – ugyanakkor sajátos módon hatékonyan kommunikál is – a borító természetes (sőt újrahasznosított) anyagokat imitáló puritán egyszerűségével. A borító erősen stilizált emberalakja, ahogyan a kötet többi illusztrációja is, egyfajta megbomlott, az összeomlás szélén álló, ugyanakkor hatalmas erőfeszítéssel mégis egyben tartott egység pillanat képét rögzíti. A következő lépést nem ismerjük. Várunk, szorongunk.

MÉSZÁROS MÁRTON

(FISZ – Napkút Kiadó, Budapest, 2008, 68 oldal, 1290 Ft)

SZENTMÁRTONI JÁNOS: *Ulysses helikoptere*

„De hidd el, lesz helikopterem, / s egy nap, mikor legszebb a délután, / lányunkat magammal viszem, / és megmutatom neki a várost, a földeket / hogy így éljen ő is, ha felnő: / magasan, emberek fölött” – írja Szentmártoni János *Itt, a papíron* című 2001-es kötetében.

Hét év elteltével a helikopter megtalálta gazdáját, Ulysses, a vi-

lágirodalom talán legnagyobb utazóját, akivel a költő tengert, várost és vidéket járva önmagát utazza be. Ahogy Hamvas Béla mondta: „Ha meg akarod ismerni saját lényedet, nézz körül a világban mindenfele. Ha valóban át akarod tekinteni a világot, tekints a saját lelked mélységeibe.” Valóban érezhető egyfajta filozofikusság, életösszegzés a kötetben. Ennek kapcsán kapóra jön a recenzió írójának, hogy az 1975-ben született költő a krisztusi korba lépett, s az emberélet ezen meghatározó pontja valóban a számvetés, az élet újragondolásának időszaka sok esetben.

Az elmékedést és a nyugalmat megteremtő hely Szentmártoni számára legfőképp a Somló lesz, s ezért nem véletlen, hogy az imént Hamvast emlegettem, aki a világbeke alkalmából somlóit inna. De a magyar irodalomtörténetben több költőnk, írónk kedvenc vidéke volt a Somló, így például Berzsenyié, Kisfaludyé, Vörösmartyé, a kortársak közül pedig Ambrus Lajosé.

Szentmártoni költészetének azonban nem csak a Somló ad otthont, ugyanis a második ciklustól kezdve kilépünk ebből az idilli világból, s a hangsúly a mindennapok helyszíneire tevődik át, végül pedig egy kevésbé hétköznapi helyszínen száll le a helikopter: a Karib-szige-

teken. Ezekben a világokban utazunk a költővel, akiben mindvégig megtalálható a fiú, a férj és az apa alakja is, s hol egyik, hol másik arcát mutatva bukkan fel. Legfőképp tehát ez a négy szerep az, amelyek köré a nagyrészt szabadverseket, úti beszámolókat, vallomásokat, levél-verseket tartalmazó kötet rendeződik.

A korábbi kötetekben rendszeresen szereplő apa-versek most is megtalálhatók a maguk balladisztikus homályával, de túlsúlyban vannak a feleségéhez, illetve lányához írt költemények. Az egyik legszebb szerelmes vers, a *Válasz a kérdésre* a „mert”-ek válasza egy le nem írt kérdésre. A feleség alakja néma Pénélopéként húzódik meg a saját csatáit, viharait megjáró, folyton úton lévő, rohanó költő mögött.

Az apa-lánya versekben megfigyelhetjük, ahogy egy új élet közelsége és boldogsága rádöbbenti a költőt az elmúlás és újrakezdés örök törvényére, és már most azon aggódik, hogy egy napon majd saját útjára kell bocsátania a lányát. Így keveredik féltés és irigység a meg-hitt pillanatokba, miközben az apa elengedni tanulja azt, aki a legértékesebb számára, a saját életén átszűrt tapasztalatokkal, jó tanácsokkal látja el kislányát, a majdani nőt: „Tè szállj magasabbra, ahová én

nem voltam bátor, / mert emlékeimhez láncoltak földi balladák.”

Szentmártoni azonban az olvasó számára mindenekelőtt költő, bár kötetében paradox módon látzólag elutasítja a költészetet, például annak nyitó versében, az *Iszkázi landolásban*, vagy az *Anyám, én nem ilyen költőt akartam* című versben. Persze panaszkodhat és dacolhat, tudja jól, nem tehet mást, írnia kell, mert az igazi költő attól költő, hogy akár akarja, akár nem, ír. Ír és utazik, noha hosszú évek költözködései után végre otthonra lelt; nem tehet mást, a rotor felpörög, minden egyes verssel új utat jár be, nyugalmat sem itt, sem ott nem talál. Nekifeszül a Nemes Nagy Ágnes-i intelemnek: nem elégszik meg a nehezen mondhatóval, hanem a kimondhatatlanra törekszik. „A halál jegében barna élet. / Tavasz a télben: egy barna ló. / Világít és lobogva éget / ez az emlék, ez a tiszta szó, / ahogy áll a vers a tó jegén, / telünkön vágott barna ablak. / Ígéret életem hült helyén, / hogy most tán mindent visszaadnak. / Visszanéz, nagy szemében állok, / köröttünk óriások karjai. / Melegít e látvány, ha fázok. / Fáj, hogy nem tudom kimondani.”

UGHY SZABINA

(*Tipp Cult P'ART* könyvek, Budapest, 2008, 92 oldal, 1050 Ft)

BIRTALAN FERENC: *Csak kékre lépj*

Hét. Az egyik legösszetettebb jelentéssel bíró szám: hét nap alatt teremtettet a világ, hét a főbűnök és az erények száma, a mesékben sokszor hét próbát kell kiállnia a hősnek, hét akadályt kell legyőznie, s József Attilánál is előbukkan: „A hetedik te magad légy!” Birtalan Ferenc hetedik kötete, a *Csak kékre lépj* legalább annyira sokrétű, mint a hetes szám szimbolikája.

A könyv borítójának uralkodó színei a kék és a vörös, meghatározó grafikai eleme pedig egy gyermekrajz. A rajz egy órafejű nagykanál-villa-kés-krumpli embert ábrázol, s ezzel pontos illusztrációját adja az *Ugrató* című versnek, amely a kötet címadója is egyben. A kép a gyermeki fantázia szürrealizmusával képes megjeleníteni a vers központi részét képező álomszerű-sámánisztikus mondókát, melyet egy kék köveken ugróiskolázó kisgyerek mormol. A mondóka utolsó sora („míg kék a kocka nincs halál”) nemcsak a vers megfejtéséhez ad kulcsot, hanem a kötet címét is értelmezi, ezáltal segítséget nyújtva az egész mű megértéséhez. Az idézett sor, miként a függőhíd, két ponton támaszkodik, két pontba sűríti lényegét. Az egyik a míg–nincs kapcsolat, a másik a kék–halál ellen-